

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК
ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ
MATICA SERBICA
CLASSIS LITTERARUM
ARCHIVUM PHILOLOGICUM ET LINGUISTICUM

Покренут 1957. године
До XXVI књиге (1983) излазио под називом *Зборник за филологију и лингвистику*

Главни уредници:
Др Миливој Павловић (1957–1960), др Рудолф Коларић (1961–1962),
академик Павле Ивић (1963–2000), академик Александар Младеновић (2001–2009),
академик Јасмина Грковић-Мејџор (2010–)

LXII/2

Уредништво:
Др МИЛИВОЈ АЛАНОВИЋ, Др НАДА АРСЕНИЈЕВИЋ, Др ЖАРКО БОШЊАКОВИЋ,
Др ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР, Др ДРАГА ЗЕЦ, Др ГЕРХАРД НЕВЕКЛОВСКИ, Др МОТОКИ НОМАЧИ,
Др СЛОБОДАН ПАВЛОВИЋ, Др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ, Др МАТО ПИЖУРИЦА, Др МИЛОРАД РАДОВАНОВИЋ,
Др ВЛАДИСЛАВА РУЖИЋ, Др СВЕТЛАНА М. ТОЛСТОЈ, Др ЗУЗАНА ТОПОЛИЊСКА, Др БЈОРН ХАНСЕН

Collegium redactorum:
Dr MILIVOJ ALANOVIĆ, Dr NADA ARSENIJEVIĆ, Dr ŽARKO BOŠNJAKOVIĆ, Dr JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR,
Dr BJÖRN HANSEN, Dr GERHARD NEWEKLOWSKY, Dr MOTOKI NOMACHI, Dr SLOBODAN PAVLOVIĆ,
Dr DRAGOLJUB PETROVIĆ, Dr MATO PIŽURICA, Dr MILORAD RADOVANOVIĆ, Dr VLADISLAVA RUŽIĆ,
Dr SVETLANA M. TOLSTOJ, Dr ZUZANNA TOPOLIŃSKA, Dr DRAGA ZEC

Главни и одговорни уредник:
Академик ЈАСМИНА ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР

ISSN-0352-5724 | UDK 80/81(082)

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

LXII/2

НОВИ САД
2019

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Јасна Влајић-Поповић: Још једном о речи <i>џиљак</i> 'cicatrix'	7
Алјоша Миленковић: Two Etymological Reexaminations (<i>*ščępjati</i> and <i>*velikъ/*velьkъ</i> in Lekhitic)	19
Наташа Драгин: Номинације лица у Јустинијановом закону према рукопису Борђошких из XVIII века	27
Дејан Средојевић: Дикцијске карактеристике говорних стилова судских и духовних беседа	59
Душан Стаменковић, Катарина Миленковић, Јована Динчић: Студија нормирања књижевних и некњижевних метафора из српског језика	89
Гордана Драгин: Прозодијски систем српског говора поморишког села Фенлак у Румунији	105
Данка Вујаклија: О егзистенцијалним реченицама у банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта	125
Сабина Халупка-Решетар, Елеонора Ковач Рац: Српски језик из мањинске перспективе	157
Наташа Киш: О неким аспектима језичке политике у Војводини кроз ставове према језику	173
Душанка Звекић-Душановић: Из проблематике спацијалности у српском и мађарском језику: <i>*услиао је њоред ње – felkelt mellőle</i>	197
Татјана Рауновић: Focus on Focus: Prosodic Signals of Utterance-level Information Structure in L1 Serbian, L1 English, and Serbian L2 English	213
Биљана Мишић Илић: Критичка анализа дискурса извештаја о терористичким нападима у српској и британској штампи	239

КРИТИКЕ И ПРИКАЗИ

Софија Милорадовић: Предраг Пипер. <i>Прилози историји српске лингвистичке славистиике</i>	257
Данијел Дојчиновић: Зорица Никитовић (ур). <i>Српско писано наслеђе и историја средњовековне Босне и Хума</i>	263
Далибор Соколовић: Dieter Stern, Motoki Nomachi and Bojan Belić (eds.). <i>Linguistic Regionalism in Eastern Europe and Beyond: Minority, Regional and Literary Microlanguages</i>	272
Стефан Милосављевић: Граматика у светлу семантике (Душка Кликовац). <i>Српски језик у светлу когнитивне лингвистике</i>	277
Диана Продановић Станкић: Ана Халас Поповић. <i>Увод у лексичку њолисемију</i>	285
Рецензенти	291
Упутство за припрему рукописа за штампу	293
Contents	299

Јасна Влајић-Поповић

ЈОШ ЈЕДНОМ О РЕЧИ *ЌЖИЉАК* 'CICATRIX'*

У раду се тумачење порекла именице *ѡжиљак* 'cicatrix' (од *ѡжѡ(вје)ѡи* *'зацелити (се)' < псл. **o(b)žiti*), у основи још Маретићево (али сасвим изостало код Скока и у ЭССЯ где се она другачије тумачи), образлаже детаљима творбе (као part. perf. act. **obžilь* + суф. -ѡкѡ), а са семантичке стране нарочито се поткрепује сродним синонимом *ѡбживак* (са истог терена и веома сличне творбе), као и словенским паралелема производног глагола.

Кључне речи: српски језик, етимологија, творба речи, ономасиологија, *ѡжиљак*.

In this paper the interpretation of the origin of S-Cr. *ѡžiljak* m. 'scar, cicatrix' (from *obži(vje)ti* *'to heal' < PSI. **o(b)žiti*), basically advocated by Maretić almost a century ago (and completely missing from both Skok and from ЭССЯ, where it is explained differently) is fully argued by details of word formation (part. perf. act. **obžilь* + suff. -ѡкѡ), and in the semantic domain supported by the synonymous Serb. dial. *ѡbživak* and by adequate meanings of the deriving verb in other Slavic languages.

Key words: Serbian language, etymology, word formation, onomasiology, *ѡžiljak*.

0. Увод. Сада већ давна опаска О. Н. Трубачова о незадовољавајућим резултатима који прате „неизбежну рутину” у писању речника¹ могла би, *mutatis mutandis*, да послужи као мото готово сваког рада посвећеног речима које су већ обрађене у етимолошким речницима неког језика, или одговарајуће породице језика – али без стварног решења. У сваком случају, она је применљива на именицу *ѡжиљак*, која нас овде занима. Рад који следи није посвећен пропустима етимолошке лексикографије, мада се управо на основу њих јавила потреба да се – у процесу настајања најновијег етимолошког речника српског језика (ПЕРСЈ) – порекло једне његове именице поново размотри у светлу аргумената које за то пружају синонимне и/или сродне речи на домаћем терену, као и одређене паралеле у ширем словенском контексту. Смештање ове речи у одговарајуће етимолошко гнездо *ѡживеће* једно заборављено тумачење.

* Овај чланак је резултат рада на пројекту „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“ који под бројем 178007 у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Она је изречена поводом општесловенског придева **gotovь*, чије етимолошке паралеле и порекло пре више од пола века нису били објашњени ни најмање задовољавајуће, упркос томе што се из речника у речник – не без утицаја неизбежне рутине – преузимају његови упоредни облици из других језика. [Нельзя не признать, что этимологические соответствия и происхождение этого общеславянского слова выяснены далеко не удовлетворительно, хотя из одного словаря в другой переходит – не без влияния неизбежной при этом рутине – несколько сравниваемых форм других языков.] (ТРУБАЧЕВ 1964: 153/2004: 635).

0.1. Именица *џиљак* ‘бразготина, cicatrix’, у том облику и значењу основни и једини термин² у стандардном српском језику, лексикографски је фиксирана тек од средине XIX века – тако је први пут бележи Вук у *Српском рјечнику* ‘Narbe, cicatrix’ (где стоји и његов синоним *џџиљак*, који је данас остао ван стандарда). Њено домаће порекло је очигледно и неспорно, али око конкретног предлошка нема сагласности.³

1. Тумачења. Досад је ова реч у релевантним етимолошким речницима тумачена више пута, али различито.

1.1. У најновије време, у московском прасловенском етимолошком речнику, који је лексемног типа, *s.v.* **obžilьkъ* тумачи се с.-х. *џиљак* као суфиксална изведеница од глагола **obžiliti* (ЭССЯ 31/2004: 248). Тиме се заправо преноси једно од Скокових тумачења (§ 1.2.2.) У прилог тој реконструкцији није дат и облик који представља још препознатљивију континуанту таквог псл. предлошка, срп. *џџиљак*⁴ – очито зато што је одговарајући, 16. том РСА (2001), публикован тек непосредно пре 31. тома прасловенског речника, те за њега није стигао да буде ексцерпиран. Изостале су и многе потврде за сâмо *џиљак* које је донео тек следећи, 17. том РСА (2006). Примери који се наводе у ЭССЯ потичу из РЈА (в. детаљније § 2.1.) и из једног дијалекатског речника (Бачких Буњеваца, из 1992) па је тако, на основу ограничене грађе (в. нпр. Вукову убикацију у Барањи), овај стандардни термин неоправдано окарактерисан као дијалектизам.⁵

1.2. У Скоковом речнику (*Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*), који је гнездовног типа, именица *џиљак*, као несумњиво префигиран облик, не стоји засебно већ је објашњена у оквиру две различите одреднице на слово *ж*-. Та тумачења нису комплементарна, како некад бива у том речнику, већ сасвим различита, што такође није редак случај. Грађа је, наравно, сва из РЈА.

1.2.1. Прво *s.v.* *жџлац* Скок полази од «буг. *жџля* ‘бодем’ од чега је у источним крајевима *џиљак*, *-љка* ‘бразготина’» (Скок 3: 670). Овај слабо аргументовани суд није тешко одбацити из суштинских, формалних и лингвогеографских разлога. Наиме, реч није само источног ареала (нпр. Вук доноси по-

² Можда најсличнији, *бразџоџина*, осим што првенствено значи ‘посекотина’, није довољно распрострањен и нема ни приближно толику породицу речи као *џиљак* (в. § 2.1.).

³ Акценатско варирање, *џџиљак* (код Вука и у РЈА), према савременом стандардном *џиљак* (аналогно и код других облика) овде верно преносимо из извора, укључујући неакцентоване облике. За коментар в. § 3.2.

⁴ У том лику је, као и у *џџивак* (в. § 2.4.), *-џ*- вероватно накнадно реституисано, а не очувано у датом гласовном склопу.

⁵ Овде остављамо по страни начелно питање оправданости реконструкције ов(ак)ог прасловенског предлошка на основу искључиво српско-хрватских потврда, мада се примери реконструкција на основу само једног савременог словенског језика повремено могу наћи у том речнику. С обзиром на уверење да је у питању девербал од **obžiliti* (који је такође реконструисан на основу пар потврда из фактички само једног језика, староруског и руско-црквенословенског – осим знатне ареалне неподударности, није довољно блиско ни њихово значење ‘ојачати, учврстити’ (уп. ЭССЯ 31/2004: 248), па остаје проблематично и упућивање (уз назнаку да се ради о другом суфиксу), на слн. *ožilje* ‘жиле, артерије’, као колектив [од **žila*].

тврду из Барање), а и претпоставка о деривацији с.-х. именице од бугарског глагола нити је реална нити представља методолошки оправдано тумачење (на страну семантичка неадекватност, јер везу буг. значења 'бодем, боцкам, пецкам и сл.' са ожилком није лако успоставити, чак ни накнадним префигирањем).⁶

1.2.2. На другом месту, *s.v.* *жйла*, стоји извођење облика *ѡжиљак* од **ожилийи се*, као непосредног префигираног деноминала од *жйла*, праћено навођењем синонима (формално различитог само у префиксу) *йожйљак* (Вук), дијал. и *йожйљац* (Срем), *йѡжилица* (Лика) (в. Скок 3: 680b), пропраћено напоменом да „Неразумљив је облик *обжйвак* 'ожилѡак'." На први поглед тумачење делује уверљиво – али само док се не обрати пажња на примере употребе речи (в. § 2.1).

1.2.3. Треба имати у виду да управо облик *обжйвак*, који је само пар страница раније коментарисао као „неразумљив”, Скок доноси на трећем месту, *s.v.* *жйв*, на крају низа деривата придева који је носилац те одреднице – истина без тумачења конкретне творбе – али као, за њега очито несумњиви, члан тог етимолошког гнезда (в. Скок 3: 682a).

1.2.4. Чињеница да је именицу *ѡжиљак* експлицитно тумачио различито на два места (имплицитно и на трећем, уп. § 1.2.3.) не мора значити да се Скок колебао око њене етимологије, већ да је просто у једном наврату имао једну идеју, а у другом другу (што није био редак случај, в. § 1.2.1. и § 1.2.2. – и што је неизбежна последица чињенице да он није доживео да учествује у коначној редакцији свог речника).

1.3. Из напред наведеног могло би се закључити да је преглед тумачења у етимолошкој лексикографији овиме исцрпљен, будући да именице *ѡжиљак* нема у осталим словенским језицима, односно да се она – када се занемари Скоково прво тумачење – у крајњој линији може изводити од *жйла*, преко различито префигираних деноминалних глагола (уз резерву према прасловенској старини те тј. тих творби). У принципу би за њен целовити опис требало само да се скупу потврда уз то тумачење додају нове, које доносе одговарајући, 16. и 17. том РСА (2001, 2006), а које аутори претходних приручника нису имали на располагању.

1.4. Међутим, ситуација је ипак сложенија. Наиме, поновним читањем РЈА открива се да је, још пре скоро сто година, Томо Маретић имао идеју да је „*ožljak* ... od korijena koji je u *žiti, žiče, živ, živjeti*” (РЈА 9/1924–1927: 535, за детаље в. § 2.1.). Исто је поновио и *s.v.* *požljak*, где каже да „*-žilj-* je od korijena koji u *živjeti, život*” (РЈА 11/1932–1935: 343, в. § 2.3.). То узгредно етимологизирање проницљивог и искусног уредника овог речника (формулисано у складу са принципом да се у њему дају само основне назнаке о пореклу речи), иако изнето без тумачења конкретне творбе, свакако је било на трагу правог, или бар највероватнијег и најперспективнијег тумачења.⁷ Оно се

⁶ Ништа ново што би поткрепило ту етимологију не доноси ни БЕР 1/1971: 546. Ново светло не баца ни нпр. рус. дијал. *жйлять* 'грести, бости (о инсектима)' (СРНГ 9: 178). В. и § 2.5.

⁷ Како се десило да су те назнаке промакле Скоку (ако се и није слагао са Маретићем, очекивало би се да је имао коментар), а затим и ауторима прасловенског речника, нема смисла нагађати. Изгледа да је веза са *жйла* заснована првенствено на сазвучности и семантичком

може даље аргументовати пуном творбено-семантичком анализом за коју треба још једном инвентарисати све потврде.

1.5. Разматрање потврда које следи одвија се у условима одсуства оно-масиолошких паралела из других језика: тако Баков речник не садржи одредницу *Scar*,⁸ али када бисмо је састављали, видело би се да не само да нема јединствених мотивација за поједине групе језика (што је иначе типичан случај), већ да су у многим језицима речи за тај појам без (јасне) етимологије. Ако пођемо од Вуковог превода за *ожилјак*: порекло лат. *cicatrix* је непознато (DE VAAN 113), док се за нем. *Narbe* (иако је то формално неспорно поименичење западногерманског придева **narwa-* ‘узан’), развој значења сматра необјашњивим (KLUGE 645). Ни за синонимно нем. *Schramme* није познато порекло (ibid. 824) – што није било препрека позајмљивању у околне словенске језике: чеш. *šrám* (поред *živva*⁹), пољ. *szrama*, рус. *шрам* (поред *рубџу*). У непосредном окружењу налазимо нпр. слн. *brazgotína*, буг. *бџег*, мак. *лужва*, нгр. *σημάδι* (у основи ‘знак’, што је најопштија мотивација). У овом шаренилу пада у очи да се ниједан термин не своди на именицу која значи ‘жила’.

2. ПОТВРДЕ. Преглед потврда, осим основног облика *ожилјак*, обухвата и сродне му синониме, који су фиксирани у главним релевантним описним речницима српског језика¹⁰ (за осврт на неке важније дијалекатске, в. нап. 23).

2.1. После Вуковог *ожилјак* ‘*Narbe, cicatrix*’ у RJA налазимо две одреднице: OŽILJAK m. 1° ‘isto što i požiljak, t.j. mjesto na tijelu gdje je kakva r a n a z a r a s l a, pa se poznaje samo brazgotina, i mjesto kao da je nanovo oživjelo (od korijena koji je u žiti, žíce, živ, živjeti)’. Vidi obživak. (проред J.B.-П.) ... 2° ‘panj iz kojega izbijaju grane i lišće tik nad zemljom.’ (Pavičić) То је дакле панј, који као да је оживио (види постанје riječi 1° *ožiljak*), а м о ж д а: панј, који је као израстао из žила посећеног stabla’ (RJA 9/1924–1927: 535)¹¹ (проред J.B.-П.). Потом је у РСА (17/2006) спроведена детаљнија семантичка диференцијација: *ожилјак* 1.а. ‘задебљање на кожи или унутрашњим органима, настало залечењем, зарастањем озледе’ б) ‘траг који остаје на телу, на његовим деловима, услед ослањања или притиска на тврд предмет’, в). бот. ‘место на биљном ткиву са којег је отпао лист или цвет’; г) ‘траг оштећења, рушења и сл. на предметима, стварима, земљишту’; 2. покр. а. ‘место у људском, животињском телу одакле се гранају, рачвају жиле’;¹² б) ‘део стабла са кореном посеченог дрвета,

домишљању (базираном на другој Маретићевој опасци s.v. *ožiljak* 2°, да је то м о ж д а као пањ израстао из жила, в. § 2.1.).

⁸ Мада се у одредници ‘рана’ (уп. *Wound*, Вуск 304–306) налазе називи из неколико језика који истовремено значе ‘ожилјак’.

⁹ Једино ова реч (< псл. **žzva, žzvo, žzvb*) има готово свесловенски ареал, уп. и слч. *jazva* ‘ожилјак’, мада она често значи ‘рана, чир’ (тако с.-х., буг., рус., блр.) а у неким језицима и ‘јама, брлог’ (с.-х., слн., в. ЭССЯ 6: 56–57; уп. и аугментатив *јазбина*).

¹⁰ Овде се ограничавамо на Вука и два највећа потоња тезаурусна речника, RJA и РСА, јер они своје потврде исцрпно илуструју примерима употребе речи.

¹¹ Значење које се тиче пања у ЭССЯ није коментарисано, а Скок s.v. *жила* помишља да је то „valjda metafora prema žilama u kojijenu drveća“.

¹² Ова дефиниција у Батутовој *Грађи за медицинску терминологију* лако може бити и резултат преосмишљавања.

пањ из којег избијају младице' (илустровано само Павичићевим примером из Винковаца, преузетим из RJA): Ожиљак [је] пањ, Даље се нижу изведенице забележене углавном у стручној (ботаничкој, медицинској) литератури: *ожиљчић*; *ожиљкаси*, *ожиљчаси*, *ожиљчан*; *ожиљчаћење*, *ожиљчачиши*, *ожиљчиши*, неке творене и од безсуфиксалног облика (в. § 2.1.1.): *ожиљаи*, *ожиљаси*, *ожиљни*, *ожиљно*.¹³

2.1.1. Једино РСА (17/2006) доноси и безсуфиксални облик *ожиљ* т. покр. 'ожиљак': Ожил се зове знак, што се позна, кад се ножем порежеш, па р а н и ц а з а р а с т е (Оток у Славонији – проред Ј.В.-П.).

2.2. Даље РСА (16/2001) садржи и јединствене потврде досад нерегистрованога облика *ожиљак* 'ожиљак' – неминовно изосталог и из ЭССЯ (в. § 1.2.1.). То је редак облик, фактички ограничен на учену употребу,¹⁴ са рести-туисаним -б- (за сличне парове уп. нпр. *ождераиши* : *ождераиши*, *обзакониши* : *озакониши*). Иако на формалном плану подупире псл. реконструкцију¹⁵ из ЭССЯ, с обзиром на своју неизворност овај облик се не може употребити као аргумент за, рецимо, одбацивање могућности да се ради о префиксу **отъ*.¹⁶ Али зато може послужити за успостављање везе са *ожиљак*.

2.3. После Вука облик *пожиљак* 1^о 'масница', 2^о 'оно мјесто гдје је рана зарасла' [види *ожиљак*] доноси RJA (ускоро ће и РСА, в. § 2.3.1.): ПОЖИЉАК т. 'mjesto na tijelu, gdje se poznaje kakav udarac ili rana, ali više ne boli, nego je kao živnulo, oživjelo. -žlj- je od korijena ži-, koji je u živjeti, život. Између рјечника само у Вукову.' У наставку следе: ПОЖИЉАК, -*љца* т. 'isto što požiljak'. Govori se u Srijemu, na pr. vide mu se požiljci kao prst. Preradović (nije uzeo zgodan primer, jer oblik *požiljci* može biti i od *požiljak*). ПОЖИЉАКА ф. 'isto što požiljak'. Између рјечника само у Студићеву (livor, vibex). Govori se (sa naznačenim akcentom, u Lici) na pr. od šta imaš tu požilicu (Bogdanović). ПОЖИЉАКА ф. 'isto što požiljak pod a.'; само у Белину рјечнику : 'segno di percossa – sinon. *modrica*' (RJA 11/1932–1935: 343).

2.3.1. Осим ових лексикографских записа, у грађи РСА налазимо још неке потврде које остају у границама истог творбено-семантичког инвентара и ареала: *пожиљак* (са напоменом да се чује ређе него *пожиљак*), *пожиљац*, *пожиљчић*, све са Баније (забележио Воркапић); даље и *пожиљца*: 'отечено мјесто на тијелу гдје је шипком ударено' (из БиХ, и код Ј. Грђића Бјелокошић). Само *пожиљак* користе Мита Ракић у преводу *Јадника* (један велик

¹³ Овамо вероватно и фитоним *ожиљчавица* 'врста јабуке', из Отока у Славонији.

¹⁴ Без илустровања примерима користе га М. Ј. Батут, *Грађа за медицинску шерминологију*, Нови Сад 1886, Ђ. Поповић, *Српско-немачки речник*, Панчево 1895 и А. Вуковић, *Вештеринарске јоуке*, Београд 1929.

¹⁵ Само реконструкцију, не и тумачење које је уз њу дато.

¹⁶ До мешања **об-* и **отъ-* долази нпр. у рус. дијал. *отжѣтъ* 'оздравити', 'навићи се, израсти, дати изданке', *отжѣтъся* 'зацелити, зарастати, излечити се' (в. још у ЭССЯ 39: 162–165 s.vv. **отъжити* (*сѣ*), **отъживати* (*сѣ*), **отъживѣти* (*сѣ*), **отъживити* (*сѣ*) и за друге језике) али то овде није случај (мада се такво мешање може претпоставити код *ожиљак* < наводно **ожиљак*, заправо од < **ожиљак*, иако то није недвосмислено јасно као у *осоје* < **ожиљсоје*, где семантика сеновитости искључује могућност реконструкције предлошка **обоје* – упркос ЭССЯ 29: 251–253).

пожиљак преко чела па до образа), В. Назор у *Пасџиру Лоди* (какви трагови на оним омршављелим ... тјелесима! Маснице и модрице ... пожиљци од шивања живе коже) и Т. Маретић, у преводу *Одисеје* ([Одисеј] помисли, да му препознала не би пожиљак баба примив му ногу).¹⁷

2.3.2. Дакле, већ примећену формалну подударност и синонимију облика *о̀жиљак* и *ѝо̀жиљак* (тако још код Вука) прати невелика варијантност изведеница са префиксом *ѝо-*: маскулином са алтернативним суфиксом *-ац*¹⁸ и феминина на *-ица* (код Беле и Стулића) са варирањем завршетка основе *-л/-љ*, и у женском роду (вероватно према *рана* или према *модрица*). Значење ‘модрица, траг ударца’ шири и семантички дијапазон речи, али ипак није у колизии са основним значењем.¹⁹ Више о овоме в. § 3.6.

2.4. Синоним *обживак* добро је документован већ у РЈА, али само примерима из М.Ђ. Милићевића (и без етимолошког коментара): *OBŽIVAK* m. ‘isto što ožiljak, požiljak t.j. mjesto na tijelu, koje je bilo ranjeno, pa rana zarasla, i onda mjesto kao nanovo oživjelo’. Samo u jednoga pisca. Obživci od rana poznaće mu se dokle god je živ. | Na desnom obrazu ima obživak od neke poveće rane. – Isti pisac uzima *obživak* i za mjesto na drvetu, gdje je bilo što urezano pa se *obživčilo*; види примјер под ријечи, која сад долази [*OBŽIVČITI SE*]. Милићевићев репертоар из РЈА у РСА је проширен, и допуњен са још пар других потврда (са истог терена): *обживак* 1° ‘траг ране на људском телу’: *Обживакъ* (sic!) на рани на тѣлу кадъ зарастати почне | После неког времена, повређени се делови сједине обживком ткивâ, и рана зарасте,²⁰ већ и 2° ‘траг од зацељене, замлађене повреде на дрвету’: *Кадъ засечешъ дрво, па она засечотина зарастати почне, онда се оно обрастанѣ зове обживакъ* (такође М. Ђ. Милићевић, РСА). Ово последње значење налази се и у Милошаковићевој збирци речи из Тупижнице: *Обживак* значи на запису *о ж и в љ е н а кора нова, млада где је крст о литијама исечен* (проред Ј.В.-П.), а даље у контексту записа, такође у путопису по Србији (с краја XIX века) код Владимира Карића (у опису обичаја приликом прославе заветине, сеоске славе): *Поп по ново очита молитве, и запис се обнови скидајући онај обживак који се на урезаноме крсту за годину дана ухватио* (све РСА).²¹

¹⁷ Тако и два усмена информатора за Бенковац, Книн и Обровац.

¹⁸ Маретићеву сумњу у веродостојност потврде из Срема због двосмислености Прерадовићевог примера (в. § 2.3.) развејава потврда са Баније у грађи РСА.

¹⁹ Облик *ѝо̀жиљак* је, будући мање фреквентан и мање продуктиван, данас остао ван стандардног језика. Нема га у Матичином *Речнику српског језика* (2007, 2011), ни у *Речнику синонима* П. Ћосића (2018), мада га доноси шестотомни Матичин *Речник српскохрватског књижевног језика* (1967–1976), а користили су га нпр. Ристић и Кангрга у двојезичном немачко–српском речнику (1963).

²⁰ Овде и његов пример који као једини стоји у РЈА: *Обживци од рана показиваће му се докле је год жив*.

²¹ Даље је од овог облика правилно настао деноминал *OBŽIVČITI SE* pf. ‘zarasti (o onome, što je bilo ranjeno ili urezano). Izvedeno od osnove obživak. Samo u jednoga pisca [М.Ж. Милићевић]. Svake godine ... odelje se ovaj obživak koji se oko krsta obživčilo za godinu dana. | Da bi se rana brže i lakše obživčilo. | Onda odelju obživčenu koru oko krsta na zapisu. (RJA 8/1917–1922: 500–501). Осим последњег примера из Милићевића, РСА доноси још неке с.в. *обживчиши се* pf./impf. ‘зарасти, зацелити, замладити се (о рани, повреди уопште)’: *Рана се већ почела обживчити*. | *Хећим-Тома [је] у том видању, својим рођеним устима иссавао гној из разних гнојних канала да би се рана брже и лакше обживчила*. | *Онда одељу обживчену кору око крста на запису*.

2.5. Трећи синоним, *жиль* 'траг од ране, ожилјак', посведочен само у пригодној народној песми (*Виенац уздарја* А. Качићу Миошићу) и двапут у песмама Ј. Ј. Змаја овде не узимамо у обзир јер сматрамо да је у питању окационална употреба, вероватно *metri causa*, изворног облика *џжилјак* (или *йџжилјак*) са аферезом и апокопом.²²

3. АНАЛИЗА. Ако се досад изнети инвентар потврда узме за практично коначан,²³ остаје да се образложи идеја о извођењу ове мале породице речи од глагола **ži(vě)ti* (в. § 1.4.). Осим домаћих паралела и/или синонима, даље размишљање у том правцу додатно оправдава чињеница да и на словенском терену постоје различито префигирани облици псл. глагола **žiti*, *živq* (пре свега континуанте псл. предлога са **ob-* и **za-*, можда и са **po(d)-*), са значењем 'зараст(ат)ти, оживети' – мада нису сви подједнако добро посведочени.

3.1. За именицу *џжилјак* производни глагол није био симплекс *жиии* (нити *жив(ј)еиш*) него префигирани облик **о-жиии* (где је *о-* могло алтернирати са реституисаним **об-*). Данас непосведочени **о(б)жиии*, **о(б)живим*, реално се претпоставља на основу не само књишких потврда, у српсл. *ожити* 'reviviscere': мрътъвъ вьсть, и не *оживе* (1200–1208, св. Сава, РКС 2: 209) и српсл. *оживити* 'vivificare': надша ме въздвиже и оумръщвена ме *оживн* (1330, Дечанска хрисовуља; *оживн оумръщвленъных* 1322, Грачаничка повеља, *ibid.*), већ и из народног, старосрпског језика, где је посведочен партицип симплекса стерп. *жиль* (в. § 3.2.).²⁴ Евентуална реконструкција **обжиии* према *џжилјак* није поуздана због ученог карактера и ограничене посведоченост те речи (в. § 2.2.).

3.2. Даље је претпостављена творба текла тако што је на партицип перфекта активног **о(б)жилъ* додат суфикс **-џкъ* (о њему в. нпр. SŁAWSKI 1974: 93–94). Овај конкретни партицип није посведочен, али постоји запис партиципа основног глагола, још у стерп. *жиль*: како сте *жилн* у *дъни* господина *ми* *отъца* (1254, краљ Урош Дубровчанима), *вашн прѣвн* и *нашн прѣвн жилн* *сѣ* *ѣ* *великон любѣѣ* (1395–1423, Дубровчани деспоту Стефану – оба у РКС 1: 339 s.v. *житн*). Осим тога, постоје и деривати партиципске основе, нарочито у ономастици.²⁵

²² Иначе Вук има *жиль* 'оно што пукне на леду или на стаклу, као жица, Riss, rima' [cf. паја, пруга, стр(и)ека], тако и у RJA. У РСА још и значења 'пукотина, напрелина (у кости, зменки)' и 'шкржни отвор код рибе'. Код Скока је (само према Вуковој потврди) та именица смештена s.v. *жила*, али је можда перспективније довести је у везу са дијал. *жилънуиш* [tj. *жилъне*] 'ударити, звркнути' (Тимок, РСА), даље и са буг. *жиля* 'бодем' (в. § 1.2.1.) у ширем словенском контексту.

²³ Прегледањем неколико значајнијих и обимнијих дијалекатских речника нисмо наишли на нове примере – чак у многима ни основно *џжилјак* није посведочено (нпр. Станић за Ускоке, Хаџић за Рожаје, Цвијетић за Ужице, Златановић за Врање, Митровић за Лесковац, Петровић за Банију и Кордун, Јовичић за Дрвар, Лазић за Мачву), али има га нпр. Стево Далмација за Поткозарје (2004) *џжилјак* 'траг на кожи од какве ране', као и *Речник српских говора Војводине* (6/2006: 56) *џжилјак* 'белег' (Бегеч, Томашевац, Сремска Митровица) и *йџжилјац* 'масница' (Бегеч, *ibid.* 216).

²⁴ РСА бележи и заст. (хрв.) *ожииш*, *ожием* 'оживети' (извор је Franjo Marković, *Iz mladih dana*, Zagreb 1883, 159). Уп. и Маретићев коментар: „*našao se još jedan primjer, u kojemu je značenje: 'ostati živ'. Štit, pod kojem se svak može sahraniti i ožiti.*“ (о потврди код дубровачког писца из XVI века, Мавра Ветранића, в. RJA s.v. *ožiti*), где је посведочен инфинитив.

²⁵ Тако их РКС (1: 338) бележи два: српсл. *жиишџе* 'пребивалиште, станиште' (уп. и VALLANT 4: 424, такође рус. *жилой* 'настањен; стамбени') као и стерп. презиме (партонимик)

Претпостављено стсрп. **ожнлькъ*, -лка, затим би од XIV–XV века правилно дало **ожилак*, *ожиока*.²⁶ Али како се таква варијантност основе избегава, у овом гласовном контексту секундарно се развило *љ* умекшавањем *л* (уп. *й̆одељак*. -ља уместо правилног *й̆оделак*, *й̆одеока* < *й̆одољкъ*).²⁷

3.3. Значајно је да постоји и синоним *ъбживак*, који се од *ъжиљак* разликује само по основи – која је презентска а не партиципска. То је чито девербал са суфиксом -ак од *ъжй̆ивей̆и* у недокументованом значењу ‘зацелити (се), зарастати (о рани)’,²⁸ само је питање да ли -в- у основи тог глагола заиста потиче од презента (уп. још стсл. *жити*, *жнѣж*) или је ипак плод наслањања на придев *жй̆ив*.²⁹ чиме би у српском старије **ожий̆и* било истиснуто деадјективом *ожй̆ив(ј)ей̆и*, *ожй̆ивим*. Семантичка веза тог глагола и именице одлично је поткрепљена описом из Тупижнице („оживљена кора”, в. § 2.4.). За префикс *ъб-* реално је претпоставити да је употребљен под утицајем синонимног *ъбрѣсй̆и(ај̆и)* – где је он фонетски и семантички (пратећи просторни аспект заокруживања) адекватно употребљен.

3.3.1. Сви наведени примери употребе речи *ъбживак* дозвољавају могућност да је друго значење заправо било примарно, тј. да је термин који се првобитно односио на дрво накнадно пренет на човека. Пада у очи да исту семантичку двојност показује и *ъжиљак*, с обзиром на значење ‘пањ из кога избијају гране и лишће ...’, што потврђује потенцијал претпостављеног полазног глагола да значи оживљавање, заживљавање посеченог или повређеног дрвета.

3.3.2. О ареалу облика *ъбживак* нема поузданих података – осим чињенице да га (као и његов деноминал) обилато користи исти онај писац код кога је виšekратно посведочен *ъжиљак*, Милан Ђ. Милићевић (родом из Рипња код Београда).

Жнѣж (са упућивањем на MS 228 – где се ради о повељи Константина Балшића Дубровчанима из 1395. године коју је писао логотет Раднѣж Жнѣжкѣ вѣнѣжжнѣжкѣ). Даничић има одредницу вѣнѣжжнѣж где пише све великим словима: Раднѣж Жнѣжкѣ вѣнѣжжнѣжкѣ и напомиње: „мислим да је у тој ријечи саставио са својим презименом ријеч *вѣнѣж* хотећи само показати да жели да и у напредак једнако живи“ (РКС 1: 115, уп. *вѣнѣж* ‘semper’ ibid. 193). Није искључено ни да је стварно постојало лично име **Вѣнѣжжнѣж*, уп. у Дечанским хрисовуљама *Вѣнѣжжратъ* (Грковић 1986: 54). У староруском је посведочено име *Жилислав*, у старочешком *Domažil* (Svoboda 1964: 93). Наше *Жил*, одакле је презиме (патронимик?) *Жилић*, најбоље се тумачи као хипокористик од неког имена сложеног са **ѣилъ*. Село *Жилићи* постоји код Горажда. На ову ономастичку грађу љубазно ми је указао проф. Александар Лома.

²⁶ У ову реконструкцију преко партиципа уклапа се и савремена акценатска парадигма, за разлику од Вуков(ск)е која можда потиче од итератива (*оживљавати*, **й̆ъдживљавати* – што је у складу са значењем процеса заживљавања рана, уп. „прашак за заживљавање рана“ у § 3.7).

²⁷ Траг паралелног постојања обе варијанте партиципске основе (са веларним -л- и палаталним -љ-) можда се огледа у пару феминина *й̆ъжилица* (Стулић) : *й̆ъжиљица* (Бела).

²⁸ За две појединачне потврде у РСА, са стварно посведоченим значењима: *ъжй̆ивей̆и* ‘преживљавати, трајати, опстајати’ („живе и обживе вѣжѣмице“, Ф. Курелац, 1862), као и *ъжй̆ивај̆и* ‘уживати’ (Ђ. Поповић у Српско-немачком речнику, 1895), не можемо бити сигурни да су аутентично домаће а не позајмљене из неког другог словенског језика (чешког?).

²⁹ Даље се чак може поставити питање да ли -в- у *ъбживак* засигурно потиче од оног које је у *жй̆ив*, *жй̆ив(ј)ей̆и*. Оно би могло рефлектовати и прелаз *л > о*, јер нпр. РСА поред *жй̆еока* < *жй̆ѣлка* бележи и *жй̆ѣвка* (ове примере дајемо само као фонетску илустрацију). Тако бисмо имали **ъбжй̆илъкъ*, -лка > **ъбжй̆илакъ* > **ъбжй̆иока* > **ъбжй̆ивка*, и отуд успостављен номинатив *ъбжй̆ивак*. Другим речима, и *ъбжй̆ивак* би се могао сводити на исти предлогак **ъбѣилъкъ*.

3.4. Као унутарјезичку паралелу треби имати у виду изведенице глагола *обрасѝи* pf. између осталог 'прирастањем се замладити, зарастати (о повређеном месту, рани)' (РСА): синонимно покр. *обраслина* f. 'младо ткиво на рани (код човека или животиње) одн. на оштећеном месту (код биљке) које се ствара при зацељењу, зарашћењу, замлад' (Љештанско, РСА), са истом творбом као *ѡжиљак* (префикс и основа партиципа, само уз промену рода због другог суфикса, *-ина*), даље са суфиксом *-ак* (али без партиципске основе) и *обрасѝак* m. 'младица, изданак'. За однос *обжѝ(вје)ѝи* : *обрасѝи*³⁰ уп. и творбено-семантичку паралелу (ограничену на префикс, мада је једно глаголска именица а друго *nomen resultativum*) у цитату „онда се оно обрастанѣ зове обживакѣ” (в. § 2.4.).

3.5. Континуанте псл. **o(b)žiti (se)*, **o(b)živŕ* у осталим словенским језицима богато су посведочене у широком дијапазону значења од општих као 'оживети; васкрснути', 'оспособити за живот', 'доћи к себи' до конкретнијих 'оздравити', 'опоравити се (од болести, глади, рана)' и сл., нпр. струс. *обжити* 'остати жив, опоравити се (од болести, глади, рана итд.)', рус. дијал. *ожѝтъ* 'опорављати се', *ожѝтъся* 'излечити се, опоравити се; оспособити се за живот', стчеш. *obžiti se* 'доћи себи, окрепити се', чеш. *ožiti* 'окрепити се', глуж. *wobžić* 'зацелити, зарастати', 'затворити се (о рани)' (ЭССЯ 31: 252–253 s.v. **obžiti se*). Овај последњи, горњолужички пример, најближа је формално-семантичка паралела нашем претпостављеном производном глаголу **обжѝи* 'зарастати (о рани)'.

3.6. Питање је да ли се може реконструисати још неки глагол, префигирани облик од псл. **žiti*, **živŕ* у значењу 'зарастати, зацелити (се)' од кога би онда могао бити изведен *ѡѡжиљак* (а можда и остатак те мале породице речи на *ѡо-*).

3.6.1. Глагол префигиран само са *ѡо-* нема одговарајућа значења, нити у српском (в. *ѡоживѝи*, *ѡожѝвиѝи*, *ѡожѝвјеѝи*, *ѡожѝвљеѝи* = *жѝвим* 'im Ruhe und Frieden verleben, transigo (leniter) aevum' код Вука; слично и РЈА као и грађа РСА), нити у другим словенским језицима (нпр. чеш. *požít* pf. 'појести, попити, прогутати', *požitk* 'уживање, задовољство', пољ. *pożyć* 'поживети мало, неко време', рус. *пожить* 'поживети, проживети' tr. и 'дати уточиште' итд.).

3.6.2. Облика са префиксом *ѡод-* у српском језику практично уопште нема,³¹ као ни другде на словенском југу (није потврђен у словеначком³²), међутим у наредним свескама ЭССЯ свакако ће се наћи одредница псл. **podžiti (se)* пошто његове континуанте постоје не само у значењу '(п)одржавати живот

³⁰ Претпостављамо да је овај готово синонимни глагол са закономерно очуваном *-б-* испред *-р-* (за континуанте псл. **oborsti* у другим словенским језицима, уп. ЭССЯ 28: 131–132), управо локално могао снажно утицати на реституисање *-б-* у *ожѝ(вје)ѝи*.

³¹ У грађи РСА нашла се само једна аутентична потврда – мада (ареално и семантички) проблематична – у опису јела из Ђевђелијске казе (С. Тановић, СЕЗб 32: 282, Бгд. 1925), где се за јанију пужеви у тави „налију врелом водом да не *ѡодживе*“ 'преживе, остану живи' (?). Друга је из репринта ове прве, а трећа песнички употребљен пар *ѡодживоѝ* : *надживоѝ* (В. Велмар-Јанковић).

³² За овај податак дугујем велику захвалност колегиници др Метки Фурлан из Inštituta za slovenski jezik Frana Ramoviša.

(или ватру)³³ већ (засад само у руском) и у онима која одговарају с.-х. именици *їджилѣак*: рус. дијал. *поджѣтъ* ‘мало залечити, зарастати; затворити се (о рани)’, *подживѣтъ* / *подживлѣтъ* ‘живнути, ојачавати, подгревати, подстрекавати, побуђивати’, *поджѣвъ* ‘излечење, опоравак’, у изразу: *Идти на поджив* ‘заживати (о ране)’ (СРНГ 28: 8).³⁴ Зато се не може сасвим искључити могућност да је и у српском ипак постојао глагол **їоджѣиѣи*, од кога би именица *їджилѣак* била изведена (под утицајем или независно од *джилѣак*, *ѣбжѣивак*). Сасвим теоријски је могуће да се таква потврда нађе у неком дијалекатском речнику.

3.6.3. Још од Вука, *їожѣлѣак* се третира као синоним *ожѣлѣка*, али се не зна засигурно како је дошло до њихове формално-семантичке подударности – је ли она изворна или накнадна. Упркос одговарајућим рус. дијал. глаголима (в. § 3.6.2), док се не нађу потврде за **їо(д)жѣ(ве)їѣи* ‘зарастати’, може се само условно рачунати са тим да је *їджилѣак* прошао исти творбени процес као и *ѣжѣлѣак*, затим да је *їожѣлѣац* вероватно резултат накнадне творбе према множини *їожѣлѣци*, као и да је *їѣжѣлиѣа* ‘масница’ универбизовано **їѣожѣ(ве)лѣ рана*, а њена варијанта *їѣожѣлиѣа*, са умекшањем *л > ѣ*, резултат утицаја маскулина са *-ѣ*. Осим ако нису и феминина изведена од партиципа додавањем суфикса *-ѣа* (у функцији поименичења придева тј. партиципа, в. SŁAWSKI 1974: 98–99).

3.6.4. У сваком случају, уочава се и одређена комплементарност ареала облика на *їо(д)-*, који су западнији (Банија, Лика, Далмација, Дубровник, Срем) него они на *о(ѣ)-*: *ѣ(ѣ)жѣлѣак* (Барања, Славонија, Србија) и сличан му *ѣбжѣивак* (Србија), који су посведочени на истоку / североистоку (Барања?) с.-х. терена. Питање је шта нам то говори – вероватно да су аутохтони свако на свом терену.

3.7. Са друге стране, за облике са префиксом *за-* јесте посведочен глагол одговарајуће семантике (зацелѣвања рана): *заживѣлѣаѣиѣи* *impf.* ‘зарастати, смиривати се (о ранама, повредама)’³⁵ као и глаголска именица *заживѣлѣаѣње* п.: За заживѣлавање рана служи и прашак од корена [срчењака] (РСА). Међутим, његови потенцијални поствербали, **заживак* или **зажѣлѣак*, који би значили ‘ожилѣак’, нису посведочени.

3.7.1. Слична је ситуација и у руском: *зажѣтъ* ‘залечити (се), зацелити, зарастати (о рани)’, поред ‘живнути, почети нов живот’, *заживлѣтъ* ‘залечити, исцелити’, *рана зажѣла* ‘рана је зарасла’, *жѣѣѣѣѣ рана* ‘рана која још није зарасла’ итд.

³³ Нпр. слч. *podžiť* *pf.* ‘проживети, преживети, доживети; искусити, претрпети’, *podživotať* *impf.* ‘одржавати ватру’ (SSN 2: 905), чеш. (ретко, застарело) *podživěný* ‘недовољно ухрањен’, *podživěnost* ‘потхрањеност’ (PSJČ 4/1: 493); пољ. *podżyć* ‘преживети, прећи, искусити’, пољ. *podżywić* ‘нахранити, окрепити до одређене мере, подгојити’; *podżyły* ‘зашао у године, остарео; мало мастан’ (SJP 4: 450).

³⁴ Обликом су те речи, као поствербали од презентске основе – мада без суфикса – ближи нашем *ѣбжѣивак*.

³⁵ Поред очекиваног значења у покр. *зажѣѣѣѣиѣи* *pf.* ‘одржати се у животу, престати умирати’ Бачка, Банат, осим ‘почети живети’, ‘почети бујати, потерати изданке’ (све по РСА).

4. ЗАКЉУЧАК. Ако се изузму све резерве, изречене нарочито у § 3.6.–3.6.3., намеће се закључак да се сви поменути и разматрани облици, без обзира на префикс (*о-*, *об-*, *ѿо-*, **ѿод-*), на род (мушки или женски), на суфикс (*-ак* или *-ац*, као и *-ица*), или чак на основу (партиципску *-л /-љ* или презентску *-в*) у крајњој линији формално могу свести на глагол *жѿ(вје)ѿи* (тј. заст./стсрп./српсл. жѿти) а са друге стране да тај глагол, у чак више префигурираних варијаната, има семантички потенцијал да развије значење ‘зарасла рана, ожиљак’ (који показује не само на домаћем већ и на ширем словенском плану). Тако се, бар за сада – док се не појаве нови подаци, каквима дијалектологија уме да „обрадује” етимологе (в. нпр. Влаић-Поповић 2011) – могу ставити ван снаге оба тумачења која је своједобно дао Скок.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- БЕР: *Български етимологичен речник*, 1–, София: БАН, 1971–.
- Влаић-Поповић, Јасна. Српска етимологија између дијакронije и дијалектологије. Срето Танасић (ур.). *Грамађиѿика и лексика у словенским језицима*. Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српски језик САНУ, 2011, 323–336.
- Вук: Вук Стеф. Караић. *Срђски рјечник*. Београд: Штампарија Краљевине Југославије, 41935.
- Грковић, Милица. *Речник имена Бањскоѿ, Дечанскоѿ и Призренскоѿ власѿелинѿтва у XIV веку*. Београд: Народна књига, 1986.
- ПЕРСЈ: *Приручни еѿимолошки речник срђскоѿ језика*, 1, А–О, ур. А. Лома, Београд: Институт за српски језик САНУ (у припреми).
- РКС: Даничић, Ђура. *Рјечник из књижевних сѿарина срђских*, 1–3. Биоград 1863–1864, Репр.: Београд: Вук Караић, 1975.
- РСА: *Речник срђскохрвајскоѿ књижевноѿ и народноѿ језика*, 1–. Београд: САНУ, 1959–.
- СРНГ: *Словарь русских народных говоров*, 1–. Москва – Ленинград (Санкт-Петербург): Наука, 1965–.
- ТРУБАЧЕВ, Олег Н. Славянские этимологии 40. слав. *gotovъ*. *Prace Filologiczne* 28, 1964, 153–156. Репр.: *Труды по этимологии. Слово. История. Культура*. Том 1, Москва: Языки славянской культуры, 2004, 635–638.
- ЭССЯ : *Этимологический словарь славянских языков* 1–. Москва: Наука 1974–.
- *
- BUCK, Carl Darling. *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*, Chicago – London: The University of Chicago Press, 21965.
- DE VAAN, Michiel. *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Leiden – Boston: Brill, 2008.
- KLUGE, Friedrich. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin – New York: de Gruyter, 242002.
- MS: *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*. Edidit Franz Miklosich, Vindobonae: Braumüller, 1858. [Nachdruck] Graz: Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1964.
- PSJČ: *Průruční slovník jazyka českého*. Praha: Školní nakladatelství, 1935–1957. (<https://psjc.ujc.cas.cz>)
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- ŚLAWSKI, Frantyszek. Zarys slowotworstwa praslowiańskiego. *Słownik praslowiański*, 1. Wrocław, etc.: Ossolineum, 1974.
- SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. Zagreb: JAZU, 1971–1974.
- SJP: Jan Karłowicz, Adam Kryński, Władysław Niedźwiedzki. *Słownik języka polskiego*, I–VIII. Warszawa 1900–1927. Репр.: Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1952–1953.
- SSN: *Slovník slovenských nářečí*, 1–. Bratislava: Veda, 1994–.
- SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha: ČAV, 1964.
- VAILLANT, André. *Grammaire comparée des langues slaves. Tome IV. La formation des noms*, Paris: Klincksieck 1974.

Jasna Vlajić-Popović

THE ETYMOLOGY OF S-CR. *ožiljak* ‘SCAR, CICATRIX’ REVISITED

S u m m a r y

This paper deals with the etymology of S-Cr. *ožiljak* ‘scar’ (the only term for ‘cicatrix’ in standard Serbian, lexicographically first recorded in Vuk’s *Srpski rječnik*) and its small word family consisting of synonymous dial. *ožilj*, *òbžiljak*, *òbživak*, *pòžiljak* as well as formally and semantically close forms *požiljac*, obs. *pòžilica*, *požiljica* ‘bruise’. The hithero interpretation of *ožiljak* as deriving from *ožiliti* < *žila* ‘tendon; vein; root hair’ (Skok and ЭССЯ), neglects almost a century old comment made in RJA by its editor Tomo Maretić, that it was „from the same root as in *žiti*, *žiče*, *živ*, *živjeti* [‘to live; life; alive’]”. In this paper, Maretić’s idea is revived by specifying the Old Serbian *ožiti* as its departing form, which is then justified by arguments of word formation (part. perf. act. **obžilь* + suff. *-ькь*), and in the semantic domain supported by adequate meanings of the deriving verbs (prefixed by not only **ob-*, but also by **po(d)-* and **za-*) in other Slavic languages. The internal parallel of S-Cr. *obrás(at)ti* (im)pf. ‘to heal, mend (of wounds, injuries)’ and its affixed deverbals *òbrastak* m. ‘young tissue on a wound’, *òbraslina* f. ‘sprout, sapling’ is also pointed at. The question of the exact relationship between *ožiljak* and *pòžiljak* is left open, due to the fact that the record of the verb Serb. **podži(vě)ti* is still missing.

Институт за српски језик САНУ
Етимолошки одсек
Кнез-Михаилова 36, 11000 Београд
jasna.vlajic@isj.sanu.ac.rs

(Примљено: 31. августа 2019;
прихваћено: 6. новембра 2019)